

ECHIVALENȚĂ VERSUS NON-ECHIVALENȚĂ ÎN TRADUCEREA ECONOMICĂ

Cristina, Chifane¹

Rezumat: Această lucrare își propune să evidențieze faptul că „echivalența” reprezintă un concept asupra căruia merită să revii și pe care merită să îl detaliezi când ai în vedere procesul de traducere al textelor economice atât din limba engleză în limba română, cât și din limba română în limba engleză. Depart de a fi un demers exhaustiv, analiza noastră se va axa pe problemele care apar datorită lipsei de echivalență la nivelul cuvântului. În consecință, se vor da exemple relevante din domeniul economic pentru a explica tipurile de non-echivalență la nivelul cuvântului: concepte specifice din punct de vedere cultural; conceptul din limba sursă nu este lexicalizat în limba țintă; cuvântul din limba sursă este complex din punct de vedere semantic; diferențe din perspectivă fizică și interpersonală; diferențe de sens din punct de vedere expresiv; diferențe formale; diferențe în frecvența și scopul folosirii unor forme specifice precum și utilizarea cuvintelor împrumutate în textul sursă. De asemenea, vom ilustra un număr de strategii de traducere necesare pentru a trata cazurile de non-echivalență mai sus-menționate: traducerea printr-un termen mai general (superordonat); traducerea printr-un termen neutru sau mai puțin expresiv; traducerea prin substituție culturală; traducerea folosind un cuvânt împrumutat sau un cuvânt împrumutat plus explicație; traducerea prin parafrază folosind un cuvânt înrudit; traducerea prin parafrază folosind cuvinte neînrudite; traducerea prin omisiune și traducerea prin ilustrație.

Cuvinte cheie: diferențe, echivalență, non-echivalență, limba sursă, limba țintă, strategii de traducere, traducere economică

Clasificarea JEL: A10, A20, Z00

Introducere

Fără îndoială că noțiunea de «echivalență» este una dintre cele mai problematice și mai controversate elemente din câmpul teoriei traducerii. „Un termen mult prea folosit și abuzat în studiile de traducere” (Bassnett 2002: 34), echivalența a cauzat și pare destul de probabil că va continua să cauzeze dezbateri aprinse în domeniul studiilor de traducere (ST). A fost analizată, evaluată și discutată în mod extins din diferite puncte de vedere și a fost abordată din multe perspective. Prezenta lucrare urmărește să evidențieze importanța echivalenței în cadrul reflecțiilor teoretice asupra traducerii în general și asupra traducerii economice în particular.

Ținând cont de clasificarea traducerii în funcție de conținut și domeniu, Gouadec distinge „traducerea economică” sau „traducerea documentelor legate de economie” (2007: 11) între diferite alte tipuri de traducere. Din perspectiva lui Way, cursurile de traducere a textelor economice sunt cu precădere neatractive” (2000: 137) pentru studenți. În consecință, aceasta oferă soluția unor sub-domenii specializate și încurajează cadrele didactice să abordeze textele economice din acele zone cu care ei sunt mult mai familiarizați:

În cursurile de traducere a textelor economice putem începe cu macroeconomia: economia națională, sectorul serviciilor și turismul ca domenii posibile. În afară de faptul că sunt subiecte prezente constant în mass-media, studenții sunt înconjurați de o economie locală care depinde, într-o mare măsură, de sectorul serviciilor și în special de turism (Way 2000: 137).

În traducerea economică, teoriile și tipurile de echivalență ocupă o poziție majoră influențând produsul final din limba țintă (LȚ). „Un concept central în teoria traducerii”, totuși, „unul controversat” (Kenny 2001: 77), echivalența a condus la un număr de opinii divergente: unii teoreticieni (Catford (1965), Koller (1995), Nida și Taber (1969), Pym

¹ Asist. univ. dr., Universitatea „Constantin Brâncoveanu” din Pitești, Facultatea de Management Marketing în Afaceri Economice, Brăila, cristinachifane@yahoo.com

(1992) și Toury (1980) definesc traducerea în funcție de relațiile de echivalență în timp ce alții, precum Snell-Hornby (1988) și Gentzler (1993), resping noțiunea teoretică de echivalență, pretinzând că este fie irelevantă, fie dăunătoare pentru ST. Neubert (1992: 142-146) consideră că o teorie completă a traducerii include o teorie a relațiilor de echivalență concepută atât pentru traducerea ca proces, cât și pentru traducerea ca produs. Din perspectiva noastră, acesta are dreptate când accentuează necesitatea unei astfel de teorii postulând faptul că echivalența în traducere trebuie să fie considerată o „categorie semiotică”, cuprinzând componente sintactice, semantice și pragmatice aranjate într-o relație ierarhică. De îndată ce traducătorul se îndepărtează de echivalența lingvistică imediată, încep să apară problemele determinării naturii exacte a nivelului de echivalență. Din punctul nostru de vedere, perspectiva lui Bassnett (2002: 34) asupra echivalenței în traducere este valabilă în sensul că echivalența nu ar trebui să fie abordată ca o căutare a identității de vreme ce identitatea nu poate exista nici măcar între două versiuni ale aceluiași text în limba țintă, nemaivorbind de identitate între versiunea din limba sursă (LS) și versiunea din LȚ. Prin urmare, suntem în favoarea unei echivalențe înțeleasă ca „o dialectică între semne și structuri aflate în interiorul sau în jurul textelor din LS și din LȚ”. (ibid.: 38).

Chiar mai devreme, Vinay and Darbelnet (1995) au privit traducerea orientată spre echivalență ca o procedură care „reproduce aceeași situație ca în original în timp ce folosește un mod de exprimare complet diferit” (342). Aceștia sugerează, de asemenea, că, dacă această procedură se aplică în timpul procesului de traducere, poate menține impactul stilistic al textului din LS în textul din LȚ. Prin contrast, Baker folosește noțiunea de echivalență „de dragul convenienței – deoarece majoritatea traducătorilor sunt obișnuiți cu aceasta mai degrabă decât datorită statutului său teoretic” (1992: 5-6). În consecință, echivalența a fost percepută în moduri variate ca o condiție necesară pentru traducere, un obstacol pentru a progresa în ST sau ca o categorie folositoare pentru a descrie traducerile. Când discută despre acei teoreticieni care sunt în favoarea traducerii ca o teorie a echivalenței, Kenny stipulează că „propunătorii teoriilor traducerii bazate pe echivalență definesc de obicei echivalența ca relație între un text sursă (TS) și un text țintă (TT) care permite ca TT să fie considerat în primul rând o traducere a TS” (2001: 77). Această definiție a echivalenței este mai degrabă generală și nu reușește să acopere complexitatea termenului și varietatea aspectelor pe care le cuprinde echivalența. De exemplu, Pym (1992: 37) a relevat circularitatea echivalenței despre care se presupune că definește traducerea și traducerea, la rândul său, se presupune că definește echivalența. Kenny (2001: 77) își exprimă dorința să se facă mai multe încercări pentru a defini echivalența în traducere într-un mod care să evite circularitatea.

În ceea ce ne privește, chiar faptul că aproape fiecare teoretician al traducerii a simțit nevoia să-și exprime opiniile sale fie în favoarea, fie împotriva ideii de echivalență este o dovadă a importanței acesteia în ST. În acest sens, controversa terminologică ar trebui manevrată cu grijă. În general, suntem de acord cu Neubert (1992) că o teorie a traducerii se bazează indiscutabil pe o teorie a relațiilor de echivalență, dar, pe de altă parte, credem că Holmes (1988) are dreptate când consideră că a căuta identitatea înseamnă a cere prea mult.

A înțelege natura exactă a echivalenței rămâne o chestiune problematică. Potrivit lui Nida, există diferite tipuri de traducere datorită următorilor trei factori de bază: (1) natura mesajului, (2) scopul sau scopurile autorului și, prin delegație, ale traducătorului și (3) tipul de audiență (citată de Venuti 2004: 127).

În cazul traducerii economice, abilitățile de a decoda și interesul potențial al audiențelor prospective dobândesc o semnificație deosebită. Cititorii pot fi fie adulții cultivați obișnuiți, care pot manevra atât mesaje orale, cât și scrise cu relativă ușurință, fie

specialiștii din domeniu, care au competența necesară pentru a decoda mesajele din aria lor de specialitate. Viitorii cititori diferă nu doar prin abilitățile lor de a decoda mesajul, ci poate chiar mai mult prin interesele lor. Așadar, o traducere menită să stimuleze cititul din plăcere va fi destul de diferită de aceea a unui text economic, deoarece caracteristicile textuale și interesele cititorilor sunt, totodată, destul de diferite.

Pentru a rezuma, considerăm echivalența un concept care merită revizitat în contextul traducerii economice și vom căuta să ne demonstrăm ideile cu argumente și exemple relevante atât din texte economice englezești, cât și din texte economice românești.

1. Tipuri de echivalență

Pentru a explica natura echivalenței, s-au creat variate tipologii. În definiția pe care o oferă echivalenței în traducere, Popovič (1976 citat de Bassnett 2002: 33) distinge patru tipuri: *echivalența lingvistică* în cazul căreia există omogeneitate la nivel lingvistic atât a textelor din LS, cât și a textelor din LȚ, de exemplu traducerea *ad litteram*; *echivalența paradigmatică* (văzută de Popovič ca o categorie mai înaltă decât echivalența lexicală) în cazul căreia există echivalența „elementelor unei axe paradigmatiche expresive”, de exemplu elementele de gramatică; *echivalența stilistică (în traducere)*, în cazul căreia există „echivalență funcțională a elementelor din original și din traducere ținând o identitate expresivă cu o invariantă de semnificație identică”; echivalență textuală (sintagmatică) în cazul căreia există echivalență a structurii sintagmatiche a unui text, de exemplu echivalență de formă.

La niveluri diferite și, în sens larg, urmându-l pe Koller (1989: 100-4), Kenny (2001: 77) stabilește că există următoarele tipuri distincte de echivalență: echivalența referențială sau denotativă – bazată pe cuvintele din LS și LȚ care se presupune că se referă la același lucru din lumea reală; *echivalența conotativă* – cuvintele din LS și din LȚ activează aceleași asociații sau asociații similare în mințile vorbitorilor nativi ai celor două limbi; *echivalența text-normativă* – cuvintele din LS și din LȚ sunt folosite în aceleași contexte sau în contexte similare în limbile respective; *echivalența pragmatică* (Koller 1989: 102) sau *dinamică* (Nida 1964) – cuvintele din LS și din LȚ au același efect asupra cititorilor respectivi; *echivalența formală* – cuvintele din LS și din LȚ au trăsături ortografice sau fonologice similare.

Dintr-o perspectivă diferită, Kade (1968 citat de Pym 2010: 29) caracterizează relațiile de echivalență după cum există: o singură expresie din LȚ pentru o singură expresie din LS (*echivalența de tip unu-la-unu*); mai mult de o expresie în LȚ pentru o singură expresie din LS (*echivalență de tip unu-mai mulți*); o expresie din LȚ care acoperă o parte a unui concept desemnat de o singură expresie în LS (*echivalență de tip unu-parte din unu*) sau nicio expresie în LȚ pentru o expresie din LS (*echivalență zero*). Kenny remarcă faptul că „O asemenea abordare cantitativă poate avea o aplicabilitate limitată la nivelul limbajului pentru scopuri specifice (LSS) [...]” (2001: 78).

Un important teoretician al echivalenței, Baker (1992) identifică un alt tip de echivalență, pe care o numește *echivalență textuală* și despre care crede că acoperă similaritatea în fluxul informațional dintre LS și LȚ și în rolurile pe care instrumentele din LS și din LȚ le joacă în textele respective. Baker identifică tipuri diferite de echivalență – la nivelul cuvântului, al expresiei, la nivel gramatical, textual, pragmatic etc., dar cu condiția ca echivalența „să fie influențată de o varietate de factori lingvistici și culturali și este de aceea mereu relativă” (1992: 6). În următoarea secțiune a acestei lucrări vom demonstra actualitatea tipologiei lui Baker în ceea ce privește echivalența în traducerea textelor economice.

Până la urmă, suntem de acord cu Neuman (1994: 4695) care accentuează faptul că nu toate variabilele din traducere sunt relevante în orice situație și că traducătorii trebuie să hotărască căror considerații trebuie să li se dea prioritate într-un anumit moment, stabilindu-se astfel un fel de echivalență funcțională care merită a fi analizată.

2. Echivalență la nivelul cuvântului

Când abordează problemele care apar datorită lipsei de echivalență la nivelul cuvântului, Baker (1992/2006) se întreabă ce face un traducător când nu există un cuvânt în LȚ care să exprime același sens ca și cuvântul din LS.

Deși aceasta încearcă să prezinte unele dintre cele mai comune tipuri de non-echivalență care adesea pun probleme traducătorului, precum și unele strategii de a le rezolva, Baker admite că: „Este virtual imposibil să oferi un ghid absolut pentru a trata tipurile variate de non-echivalență care există între limbi diferite” (1992/2006: 17). Totuși, este necesar ca un traducător să fie conștient de unele strategii care pot fi folosite pentru a se ocupa de non-echivalență în anumite contexte.

2.1. Seturi lexicale și câmpuri semantice în traducerea economică

Dacă un traducător înțelege conceptele de câmpuri semantice și seturi lexicale, acesta poate aprecia valoarea pe care un cuvânt într-un sistem dat și poate dezvolta strategii pentru a se ocupa de non-echivalență (ibid.: 19). Diferența de structură a câmpurilor semantice din LS și LȚ permite unui traducător să evalueze valoarea unui item dat dintr-un set lexical. Știind ce alți itemi sunt valabili într-un set lexical și cum contrastează cu itemul ales de un anumit autor, poți aprecia semnificația alegerii autorului.

În plus, aranjarea ierarhică a câmpurilor semantice îi poate ajuta pe traducători să facă față golurilor semantice din LȚ „prin modificarea unui cuvânt superordonat sau prin intermediul circumlocuțiunilor bazate pe modificarea cuvintelor superordonate” (ibid.: 20).

În timp ce câmpurile semantice sunt concepte abstracte, cuvintele și expresiile incluse în fiecare câmp sunt numite *seturi lexicale* (ibid.: 18). Fiecare câmp semantic are câteva sub-diviziuni sau seturi lexicale și fiecare sub-diviziune are mai departe sub-diviziuni și seturi lexicale. De exemplu, câmpul *schimbării* în engleza economică are mai multe sub-diviziuni, incluzând *verbe care arată un trend ascendent* (bounce back; climb; escalate; go up; grow; improve; increase; leap; jump; pick up; rally; recover; rise; rocket; shoot up; soar; surge; take off), *verbe care arată un trend descendent* (come down; crash; decline; decrease; dip; drop; fall; fall off; go down; plummet; plunge; shrink; slide; slump), *verbe care arată stagnarea* (flatten out; hold steady; level off; level out; settle down; stabilize; stagnate; stand around; stick at around; stay steady) și *verbe care arată fluctuația* (change; fluctuate; oscillate). O varietate de verbe generale sau mai specifice se folosesc pentru a exprima ideea de schimbare și acestea se situează atât în registrul formal, cât și în cel informal, cerând echivalente similare când sunt traduse în limba română. Problema este că, cu cât un câmp semantic este mai detaliat într-o anumită limbă, cu atât mai probabil este să fie mai diferit de câmpuri semantice similare din alte limbi. În general, există tendința să fie un acord mai mare între elementele câmpurilor semantice mai largi și un acord mai scăzut pe măsură ce câmpurile inferioare sunt din ce în ce mai fin diferențiate.

2.2. Non-echivalență și strategii de traducere a textelor economice

Non-echivalența la nivelul cuvântului înseamnă că LȚ nu are un echivalent direct pentru un cuvânt care apare în LS. Baker (1992/2006: 21-26) identifică următoarele tipuri comune de non-echivalență la nivelul cuvântului:

a) Conceptele specifice din punct de vedere cultural – sunt total necunoscute în cultura țintă (CȚ), deoarece reflectă o realitate specifică culturii sursă (CS): *affinity card* –

„card de credit, emis în Statele Unite, pentru un anumit grup (affinity group), precum membrii unui club, colegiu etc.” (*Dicționar de business englez-român* 2009: 23); *inland bill* – „cambie care este emisă și plătită în Regatul Unit al Marii Britanii” (ibid.: 349); *moonlighting* – „a avea două slujbe, una cu normă întreagă, pe timpul zilei, și una cu jumătate de normă (part-time) seara” (ibid.: 450); *primary earnings per share* – „în SUA, reprezintă un calcul destinat evaluării performanțelor companiilor cu instrumente complexe” (ibid.: 538); *prime rate* – „rata dobânzii, la care băncile americane împrumută bani debitorilor de prima categorie (*base rate* în Marea Britanie)” (ibid.: 539). În mod treptat, unii dintre acești termeni pot deveni parte a realității din CȚ și pot fi folosiți ca împrumuturi.

b) Conceptul din CS nu este lexicalizat în CȚ – cuvântul din LS poate exprima un concept care este cunoscut în CȚ, dar pur și simplu nu este lexicalizat, adică nu îi este atribuit un cuvânt din LT: *gazump* – „a ridica prețul sau a accepta o ofertă mai mare pentru teren, construcții etc., ale căror prețuri de vânzare au fost convenite verbal, dar înainte să aibă loc o schimbare de contracte” (ibid.: 304); *gazunder* – „a reduce o ofertă pentru o casă, un apartament etc., imediat înaintea semnării contractelor, după ce, inițial, se stabilise un preț mai ridicat” (ibid.: 304); *slush fund* – „bani rezervați de către o organizație pentru plăți discrete, pentru a putea beneficia de tratament preferențial, de informații sau de alte servicii din partea unor persoane influente, în avantajul organizației” (ibid.: 636); *small print* – „clauzele imprimare pe un document, de tipul unei polițe de asigurare de viață sau al unui contract de vânzare în rate, în care vânzătorul stabilește condițiile vânzării și responsabilitățile reciproce ale cumpărătorului și ale vânzătorului” (ibid.: 637).

c) Cuvântul din LS este complex din punct de vedere semantic – un singur cuvânt care constă într-un singur morfem poate uneori să exprime un set mai complex de sensuri decât o propoziție întreagă; așadar, o limbă dată dezvoltă în mod automat forme concise pentru a se referi la concepte complexe dacă aceste concepte devin destul de importante pentru a se vorbi adesea despre ele. Acesta este cazul unor cuvinte cum ar fi: *cross-selling* – „practica vânzării produselor sau serviciilor înrudite consumatorilor existenți” (ibid.: 184); *intestate* – „persoană care decedează fără a lăsa un testament” (ibid.: 366); *lien* – „dreptul unei persoane de a reține unele bunuri ale altei persoane, până când reclamațiile sale împotriva proprietarului sunt satisfăcute” (ibid.: 394); *spamming* – „expedierea de e-mailuri nesolicitate și nedorite, în cantități mari, în scopuri promoționale” (ibid.: 642).

d) Limba sursă și limba țintă fac distincții diferite în ceea ce privește sensul – ceea ce o limbă consideră a fi o distincție importantă în ceea ce privește sensul, o altă limbă poate să nu perceapă ca fiind relevant. De exemplu, engleza are o serie de cuvinte pentru acțiunea de a face pe cineva să-și piardă slujba: *to dismiss* „a îndeparta pe cineva din slujba pe care o deține”(Longman 2001: 387); *to fire* (în special în engleza americană, familiar) „a forța pe cineva să-și piardă slujba” (ibid.: 524); *to sack* (engleza britanică, informal) „a da afară pe cineva din slujba sa” (ibid.: 1248); *to lay off* „a pune capăt contractului unui angajat în special pentru o perioadă în care nu mai este mult de muncă” (ibid.: 797). DER (2004) furnizează traduceri în limba română a termenilor mai sus-menționați care includ invariabil verbul general „a concedia” și verbele mai formale „a destitui, a revoca, a elibera (din funcție)” care nu surprind sensul informal al verbelor englezești *to fire* sau *to sack*, indicând astfel diferențele de sens expresiv. Pentru verbul englezesc *to lay off* nu există un corespondent direct în limba română, de aceea traducerea în limba română se realizează mai degrabă prin intermediul unei explicații „a scoate (temporar) din activitate” (DER 2004: 550).

e) Diferențe de perspectivă fizică sau interpersonală – perspectiva fizică se referă la legătura dintre oameni și lucruri sau la legătura acestora cu un loc, după cum se observă în perechile de cuvinte *come/go, take/bring, arrive/depart* etc.; perspectiva poate include,

de asemenea, relația dintre participanții la discurs (la conținutul general al acestora). Ca ilustrare, verbul românesc *a împrumuta* poate fi redat în limba engleză prin intermediul verbelor *to lend* and *to borrow* în funcție de cine cui împrumută sau de la cine împrumută.

f) Diferențele de sens din punct de vedere expresiv – sunt de obicei mai dificil de redat când echivalentul din LȚ este mai încărcat din punct de vedere emoțional decât itemul din LS. De exemplu, termenul englezesc *perks* este unul informal, o abreviere pentru termenul *perquisites* cu sensul de „ceva ce obții în mod legal din munca ta în plus față de salariul tău, cum ar fi bunuri, mese sau o mașină” (Longman 2001: 1051). Încărcătura expresivă a termenului englezesc nu poate fi redată în limba română unde nu există un echivalent cu același grad de expresivitate de vreme ce este tradus cu ajutorul construcției „câștiguri suplimentare” (*Dicționar de Business Englez-Român* 2009: 514).

g) Diferențe formale – anumite sufixe și prefixe (care conferă sens prepozițional sau orice alt tip de sens în limba engleză) adesea nu au echivalenți direcți în alte limbi. De exemplu, prefixul englezesc *over-* are echivalentul românesc *supra-* în cuvinte precum *to overbid* „a supralicita” (Ionescu-Cruțan 2008: 214), *to overburden* „a suprasolicita” (ibid.: 214), *to overcapitalize* „a supracapitaliza” (ibid.: 214), *to overvalue* „a supraevalua” (ibid.: 215) etc., dar există situații când echivalentelor românești ale termenilor englezești formați cu ajutorul prefixului *over-* le lipsește prefixul românesc corespondent: *to overinvest* „a investi excesiv” (ibid.: 214), *to overlend* „a împrumuta/a credita excesiv” (ibid.: 214), *to overpay* „a plăti excesiv” (ibid.: 214), *to overproduce* „a produce excesiv” (ibid.: 214) etc. Este important pentru traducători să înțeleagă contribuția pe care o au afixele la înțelesul cuvintelor și al expresiilor, în special, de vreme ce sunt adesea folosite în mod creativ în limba engleză pentru a forma cuvinte noi din motive variate, cum ar fi acoperirea unor goluri semantice temporare sau crearea umorului.

h) Diferențe în frecvența și scopul folosirii unor forme specifice – chiar când o anumită formă are un echivalent imediat în LȚ poate fi o diferență în frecvența cu care acesta este utilizat sau scopul pentru care este folosit. Limba engleză, de exemplu, folosește forma continuă *-ing* form pentru a uni propozițiile subordonate mult mai frecvent decât limba română care are echivalente pentru aceasta: *The report deals mainly with the buying habits of housewives.* – *Raportul se referă în principal la tipicul de a face cumpărături caracteristic gospodinelor.* (Marcheteau, Berman and Savio 2000: 60-61); *What is the estimated rise in the purchasing power?* – *Cu cât se estimează creșterea puterii de cumpărare?* (ibid.: 60-61).

i) Cuvintele împrumutate în LS – sunt adesea folosite pentru prestigiul lor adăugând un aer de sofisticare textului sau conținutului acestuia. În textele economice românești există din ce în ce mai mulți termeni împrumutați din limba engleză, cum ar fi: *management* (Puiu 2001: 25), *manager* (ibid.: 51), *leader* (ibid.: 75), *coaching* (ibid.: 139), *mentoring* (ibid.: 139), *broker* (ibid.: 234) etc.

Potrivit lui Baker (1992/2006: 26-42), traducătorii profesioniști ar trebui să folosească un număr de strategii pentru a se ocupa de non-echivalența la nivelul cuvântului. Printre acestea, ea menționează:

a) Traducerea printr-un termen mai general – este folosită pentru a depăși o relativă lipsă de specificitate în LȚ în comparație cu LS; traducătorii trebuie să găsească un termen mai general, care acoperă sensul central al hiponimului lipsă din LȚ. De exemplu, termenul englezesc *liability*, cu sensul specific de „responsabilitate legală pentru ceva, în special pentru plata banilor datorăți sau pentru prejudiciu material sau fizic” (Longman 2001: 812), este tradus în limba română prin intermediul termenilor mai generali „răspundere, obligație” (Turcu 1991: 387).

b) Traducerea printr-un termen neutru/ mai puțin expresiv – este inevitabilă în multe cazuri în care nu există un corespondent la fel de expresiv în LȚ. De exemplu, termenul englezesc din registru colocvial *moonlighter* „o persoană care are două servicii,

unul dintre ele de obicei pe timpul nopții” (ibid.: 574) este tradus în mod neutru prin „persoană cu două servicii” (Ionescu-Cruțan 2008: 191).

c) Traducerea prin substituie culturală – implică înlocuirea unui item sau a unei expresii cu specific cultural cu un item din LȚ care nu are același sens propozițional dar este foarte probabil să aibă un impact similar în LȚ. Un termen românesc, cum ar fi *ministru*, este tradus în limba engleză prin intermediul unui echivalent aproape perfect *minister*, dar pot apărea probleme când se traduce denumirea românească a funcției de *ministru de finanțe* pentru care echivalentul englezesc nu este *Minister of Finance*, după cum ne-am putea aștepta; cea mai bună opțiune este *Chancellor of the Exchequer* cu explicația „ministru de finanțe în guvernul Marii Britanii” (Webster 1996: 246).

d) Traducerea folosind un cuvânt împrumutat sau un cuvânt împrumutat plus explicație – este în special frecventă în tratarea itemilor cu specific cultural, a conceptelor moderne sau a cuvintelor inventate. Este foarte util să urmezi un cuvânt împrumutat de o explicație când cuvântul respectiv este repetat de câteva ori într-un text. Odată explicat, cuvântul împrumutat poate apoi să fie folosit fără explicație; cititorul îl poate înțelege și nu mai este distras de explicații suplimentare prea lungi. Mulți termeni economici englezești sunt prezenți în textele economice românești în special când sunt folosiți în mod frecvent în literatura economică în general: *engineering*, *marketing* (Danciu 2005: 91), *challenger* (ibid.: 104), *know-how* (ibid.: 121), *cash-and-carry* (ibid.: 132) etc.

e) Traducerea prin parafrazare folosind un termen înrudit – tinde să fie folosită când conceptul exprimat de itemul sursă este lexicalizat în LȚ dar într-o formă diferită și când frecvența cu care o anumită formă este folosită în LS este în mod semnificativ mai mare decât ar fi firesc în LȚ. Ca ilustrare, substantivul englezesc *necessaries* are trei traduceri posibile în limba română, fiecare dintre ele prin parafrazare folosind un cuvânt înrudit: «banc.» cheltuieli necesare, «pl.» «com» 1. produse de primă necesitate. 2. bunuri necesare subzistenței (Ionescu-Cruțan 2008: 197).

f) Traducerea prin parafrazare folosind cuvinte neînrudite – dacă un concept exprimat de itemul sursă nu este lexicalizat deloc în LȚ, strategia parafrazării poate fi încă folosită în anumite contexte. În loc de un cuvânt înrudit, parafrazarea poate avea la bază modificarea unui superordonat sau, pur și simplu, pe dezvăluirea sensului itemului sursă, în special dacă itemul în chestiune este complex din punct de vedere semantic. De exemplu, termenul englezesc *add-on* nu are un corespondent direct în limba română, de aceea traduceri posibile ar fi „un accesoriu suplimentar, piesă de schimb sau o versiune Premium a unui produs sau serviciu vândut unui client” (Dicționar de business englez-român 2009: 16) sau „metodă de serviciu a datoriei în rate egale” (Popa and Popa 2003: 12).

g) Traducerea prin omisiune – poate părea drastică și deplasată, dar, de fapt, nu este dăunător să se omită un cuvânt sau o expresie în anumite contexte. Dacă sensul purtat de un anumit item sau de o anumită expresie nu este vital pentru dezvoltarea textului ca să justifice distragerea cititorului cu explicații prea lungi, traducătorii pot să omită (și adesea chiar fac acest lucru) traducerea cuvântului sau expresiei respective: *Băncile trebuie să asigure implementarea unor măsuri specifice pentru protejarea integrității datelor aferente tranzacțiilor de e-banking, înregistrărilor și altor informații.* (Moga et al. 2011: 94) – *Banks should ensure that appropriate measures are in place to protect the data integrity of e-banking transactions, records and information.* (ibid.: 95). Alegerea traducătorilor a fost să folosească structurile cu *of-* în loc de expresia *related to* pentru a traduce cuvântul *aferente* și pentru a omite cuvântul *altor* pentru care termenii *other* sau *some other* ar fi putut fi folosiți.

h) Traducerea prin ilustrare – este o opțiune folositoare dacă un cuvânt căruia îi lipsește un echivalent în LȚ se referă la o entitate fizică care poate fi ilustrată, în special dacă există restricții de spațiu și dacă textul trebuie să rămână scurt, concis și la obiect. În textele economice nu există de obicei cazuri de traducere prin ilustrare, dar există multe situații când se folosesc tabele, diagrame sau grafice pentru a ilustra o anumită metodă,

strategie sau sistem. În consecință, aceste ilustrații și explicațiile adiacente sunt transpuse în LȚ.

Concluzii

Investigând problema traducerii economice în funcție de echivalență, am apelat la o metodologie care era menită să dovedească faptul că negarea necesității conceptului de echivalență nu este susținută în mod convingător. Cele mai importante metode pe care le-am folosit sunt: analiza comparativă a termenilor economici atât în textele specializate englezești, cât și în cele românești; problematizarea cazurilor de non-echivalență și a strategiilor de a trata aceste cazuri; metoda bazată pe acțiune și cercetare care reunește teoria cu practica; metoda de cercetare bazată pe corpusuri paralele de termeni economici și, nu în cele din urmă, metoda de cercetare bazată pe studiile de caz. Echivalența în termeni de identitate ar fi imposibilă, deoarece limbi diferite reprezintă sisteme lingvistice diferite și complexe și traducerea nu are loc doar între aceste limbi, ci mai ales între texte încorporate în situații comunicaționale complexe. Traducătorul profesionist este mereu conștient de valoarea comunicativă a textului din LS și a celui mai apropiat echivalent din LȚ. Dacă emițătorul decide să scrie un text economic, va exista o comunitate potențială de receptori care aparțin aceluiași domeniu și textul li se va adresa în principal acestora. Ei vor fi primii receptori ai textului, cititorii care vor desluși cel mai bine conținutul mesajului.

De vreme ce textul are în vedere o temă specializată, traducătorul are nevoie de competențe lingvistice, comunicative și textuale pentru a-i înțelege pe deplin sensul. După aceea, acesta trebuie să determine modul în care a fost construit textul în relație cu caracteristicile sale stilistice, sintactice și lexicale, precum și cu particularitățile sale semantice, pragmatice și semiotice care s-ar putea dovedi problematice în procesul de traducere. Variantele inițiale de traducere sunt ulterior verificate pentru a se vedea dacă toate problemele de echivalență întâlnite au fost tratate în mod adecvat. De aceea, principala sarcină cu care traducătorul se confruntă în munca lui este stabilirea echivalențelor într-un proces continuu și dinamic de rezolvare a problemelor.

Din perspectiva noastră, nimeni nu poate ști dinainte care niveluri textuale vor deveni problematice în procesul de traducere. Faptul că echivalențele se stabilesc la niveluri textuale nu înseamnă că sunt izolate și restrânse la fiecare dintre aceste niveluri. Textul urmează să fie înțeles ca o rețea complexă de relații lingvistice. Alegerile lingvistice la niveluri textuale diferite sunt produsul unui eveniment comunicativ în care sunt implicați un emițător din LS și un potențial receptor din LȚ; condițiile și determinanții (competențele participanților și caracterizarea socio-psihologică precum și contextul) au fost în mod necesar luate în considerare pentru a îndeplini un scop comunicativ. Astfel, acestea sunt oarecum vizibile în alegerile lingvistice diferite prezente în textul din LS. Traducătorul este de asemenea implicat în procesul comunicativ și când acesta traduce, adică atunci când stabilește echivalențe, face acest lucru luând în considerare nu doar materialul lingvistic al textului din LS, ci și condițiile și determinanții de care depinde producerea textului din LS și aceia de care depinde producerea textului din LȚ.

Echivalența în traducerea la nivelul cuvântului a fost abordată separat doar pentru a stabili principiile călăuzitoare ale traducerii textelor economice și pentru a dovedi actualitatea și aplicabilitatea unei teorii generale a echivalenței și a tipurilor de echivalență în cazul specific al traducerii textelor economice. Intenția noastră a fost să-l ajutăm pe traducătorul profesionist să rezolve problemele inevitabile de traducere care ar putea apărea datorită lipsei de echivalență între TS și TȚ. Tipurile ulterioare de echivalență urmează să fie explorate pentru a stabili conexiuni și pentru a oferi soluții pentru traducerea textelor dintr-un domeniu specializat cum ar fi domeniul economic.

References

I. Translation Studies

1. Baker, M. (1992/2006), *In Other Words: A Coursebook on Translation*, 2nd edn. London and New York, Routledge.
2. Bassnett, S. (2002), *Translation Studies*, 3rd rev. edn. London, Routledge.
3. Catford, J.C. (1965), *A Linguistic Theory of Translation, An Essay in Applied Linguistics*. London, Oxford University Press.
4. Danciu, V. (2005), *Strategii moderne de marketing*, Pitești, Ed. Independența Economică.
5. Gentzler, E. (1993), *Contemporary Translation Theories*, London & New York, Routledge.
6. Gouadec, D. (2007), *Translation as a Profession*, Amsterdam, John Benjamins Publishing Co.
7. Holmes, J. S. (1988), *Translated! Papers on Literary Translation and Translation Studies*, Amsterdam, Rodopi.
8. Kenny, D. (2001), "Equivalence" in Mona Baker (ed.) *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*, London, Routledge, pp. 77-80.
9. Koller, W. (1995), "The Concept of Equivalence and the Object of Translation Studies", *Target* 1(2), pp. 191-222.
10. Koller, W. (1989), "Equivalence in Translation Theory" in Andrew Chesterman (ed.) *Readings in Translation Theory*, Helsinki, Oy Finn Lectura Ab.
11. Marcheteau, M., Berman, J.-P. and Savio, M. (2000), *Engleza comercială*, București, Ed. Niculescu.
12. Moga, L.M., Md Nor, K., Mișu, N., Mitrică, E. and Stroe, R.I. (2011), *Serviciile bancare electronice în România – Provocări, factori, modele*, București, Ed. ASE.
13. Neuman, A. (1994), "Translation Equivalence: Nature" in R.E.Asher and J.M.Y.Simpson (eds.) *The Encyclopedia of Language and Linguistics*, Oxford and New York, Pergamon Press.
14. Neubert, A. (1992), *Translation as Text*, Kent, Ohio, University of Kent Ohio Press.
15. Nida, E. A. and Taber, C.R. (1969), *The Theory and Practice of Translation*, Leiden, E. J. Brill.
16. Puiu, A. (2001), *Management*, Pitești, Ed. Independența Economică.
17. Pym, A. (2010), *Exploring Translation Theories*, New York, Routledge.
18. Pym, A. (1992), *Translation and Text Transfer*, Frankfurt, Peter Lang.
19. Snell-Hornby, M. (1988), *Translation Studies: an Integrated Approach*, Amsterdam /Philadelphia, John Benjamins.
20. Toury, G. (1980), *In Search of a Theory of Translation*, Tel Aviv, The Porter Institute.
21. Turcu, F. (1991), *Engleza de afaceri în economia de piață*, București, Ed. Uranus.
23. Venuti, L. (ed.) (2000/2004), *The Translation Studies Reader*, London & New York, Routledge University Press.
24. Vinay, J.P. and Darbelnet, J. (1995), *Comparative Stylistics of French and English: a Methodology for Translation* trans. by J. C. Sager and M. J. Hamel, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins.
25. Way, C. (2000), "Structuring Specialised Translation Course: A Hit and Miss Affair?" in Christina Schäffner and Adab Beverly (eds.) *Developing Translation Competence*, Amsterdam, John Benjamins Publishing Co.

II. Dictionaries

1. *** (2009), *Dicționar de business englez-român*, București, Ed. ALL.
2. *** (2004), *Dicționar englez-român*, Ediția a II-a, București, Univers Enciclopedic.
3. Ionescu-Cruțan, N. (2008), *Dicționar economic englez-român, român-englez*, București, Ed. Teora.
4. *** (2001), *Longman Dictionary of Contemporary English*, 3rd edn. London, Longman.
5. Popa, I.L. and Popa, L.M. (2003), *Dicționar de afaceri englez-român*, București, Ed. Niculescu.
6. *** (1996), *Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English Language*, New York, Gramercy Books.